

Utdanning som en vei til forandring

Malin Lindroth, førsteamanuensis OsloMet, institutt for atferdsvitenskap, malinlin@oslomet.no

Profesjonelle i mange fagfelt kan ofte være usikre på hvordan de skal håndtere seksuell helse i møte med dem de jobber med. Dette kan være knyttet til at utdanning innen seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), som er del av menneskerettighetene, mangler i mange profesjonsutdanninger i Norge (Areskoug Josefsson & Solberg, 2023).

Kunnskap om SRHR er viktig for å fremme seksuell helse for alle mennesker i et livsløpsperspektiv.

Personer med utviklingshemming utgjør en gruppe hvor funksjonshemmingen kan forsterke profesjonelles fordommer eller stereotypiske oppfatninger, noe som kan hindre realiseringen av seksuelle rettigheter for personer med utviklingshemming.

OsloMet Storbyuniversitet, under ledelse av Gerd Hilde Lunde, har i flere år arbeidet for å fremme utdanning innen seksuell helse for å utvikle seksualpositive miljøer for alle. Dette har ført til flere videreutdanninger innen seksuell helse, der representanter fra ulike organisasjoner, profesjonelle og brukere har bidratt i en samskapingsprosess. Målet har vært å skape utdanningsprogrammer som er relevante for både brukere, pasienter, klienter og profesjonelle (Areskoug Josefsson & Lunde, 2024). Utdanningene er rettet mot forskjellige profesjoner og kan betraktes som et komplement eller alternativ til en mastergrad i sexologi. Det er ikke nødvendig for alle profesjonelle å bli sexologer, men alle profesjonelle trenger kompetanse for å arbeide med seksuell helse. OsloMet jobber også med å etablere en mastergrad i seksuell helse, en spesialisering som vi håper blir tilgjengelig i 2025.

Per dags dato tilbyr OsloMet ti forskjellige emner, alle med et overordnet søkelys på seksuell helse som en ressurs og en mulighet. Ett av disse emnene – «Seksuell helse og utviklingshemming» – er en videreutvikling av et kurs som har vært tilgjengelig siden 2005. Målet med denne utdanningen er å styrke studentenes forståelse og kunnskap om de utfordringene personer med utviklingshemming kan møte når det kommer til deres rettigheter og muligheter for et ønsket og verdig seksualliv.

- Seksuell anatomi og fysiologi, 10 stp
- Seksuell helsekompetanse, 10 stp
- Seksuell helse og aldring, 15 stp
- Seksuell helse og utviklingshemming, 15 stp
- Seksuell helse, HIV og andre seksuelt overførbare infeksjoner, 10 stp
- Seksuell helse, rus og psykisk helse, 10 stp
- Seksuell helse som ressurs gjennom hele livsløpet, 10stp
- Seksuelle overgrep, forebygging, avdekking og oppfølging, 10 stp
- Seksuell helse ved funksjonshemming og sykdom, 10 stp
- Universitets- og høyskolepedagogikk relatert til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, 10 stp

Wenche Fjeld, kursansvarlig for emnet «Seksuell helse og utviklingshemming», rapporterer at studentene opplever utdanningen som relevant for praksis og at den bidrar til positive holdningsendringer. Utdanningen understreker retten utviklingshemmede har til opplæring og veiledning, og gir studentene dyp innsikt i styringsdokumenter og seksuelle og reproduktive helse- og rettighetsprinsipper (SRHR). Studenter har bemerket i evalueringer at de har lært viktigheten av systematikk i arbeidet med seksuell helse. De får kjennskap til og opplæring i validerte verktøy som KroppKunn og SexKunn, som mange finner nyttige. De lærer hvordan de kan utvikle egne kurs og opplæringsprogrammer som kan iverksettes etter kartlegging (Utti, Fjeld & Lunde, 2021). Refleksjon rundt begrepet «seksualpositivt miljø» er et viktig element

av kurset. Mange studenter rapporterer at de føler seg motiverte og trygge nok til å veilede kolleger på egen arbeidsplass, og understreker viktigheten av etisk refleksjon i alle saker som omhandler seksualitet. Som en student oppsummerte det: «Alle som jobber med mennesker med utviklingshemming har et ansvar for å ha kunnskap om dette emnet».

Flere styringsdokumenter gir retningslinjer for hvordan vi skal veilede og under- vise andre om seksuell helse. Helse- og

omsorgsdepartementets strategiplan for seksuell helse 2016–2021, «Snakk om det!», fremhever at positive holdninger og kunnskap om egen kropp og seksualitet bidrar til en tryggere identitet og sunne atferdsmønstre. Strategien understreker ressurs-, livsløps- og rettighetsperspektivet, og ser på seksualitet primært som en ressurs for helse og velvære. Åpenhet, respekt for mangfold og positive holdninger fremheves som nøkkelfaktorer for å fremme seksuell helse. Strategien

anerkjenner også individets seksuelle rettigheter, inkludert retten til seksualitetsundervisning. Tilgang på kunnskap, informasjon og undervisning om seksualitet og seksuell helse er essensielt for å gi mennesker kontroll over egen seksuelle- og reproduktiv helse (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016). Den nasjonale veilederen fra Helsedirektoratet, «Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming», har som hovedmål å sikre at personer med utviklingshemming får leve gode liv, i tråd med deres individuelle forutsetninger. Veilederen understreker at kommunene har ansvar for å tilrettelegge for god seksuell helse hos personer med utviklingshemming (Helsedirektoratet, 2021).

Å fremme seksuell helse hos mennesker med utviklings- eller funksjonshemming er et mål som strekker seg utover Norges grenser. Representanter fra OsloMet og brukerorganisasjonen Unge funksjonshemmede deltar i en internasjonal søknadsprosess til EU som har avansert til neste fase. Hvis midlene blir bevilget, vil om lag førti personer – inkludert representanter fra brukerorganisasjoner, helse- og omsorgspersonell, og forskere fra Nederland, Norge, Storbritannia, Spania, Sverige og Ungarn – samarbeide med brukere fra alle de involverte landene for å utvikle tiltak som styrker kompetansen. Målet med prosjektet er å sikre at seksuell og reproduktiv helse og rettigheter for unge og unge voksne med utviklings- og funksjonshemming blir kjent, respektert og realisert.

Referanser

- Areskoug Josefsson Kristina & Lunde Gerd Hilde (2024). Learning from coproducing digital courses in sexual health in higher education in Norway. Learning Organization. <https://doi.org/10.1108/TLO-11-2022-0143>
- Areskoug Josefsson Kristina & Solberg Ada Marie Svarstad (2023). Kartlegging av SRHR i forskrift og lokale program-, studie- og emneplaner for utvalgte utdanningsløp i Norge – Rapport Desember 2022. 49 s. ODA Open Digital Archive <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3045>
- Helse- og Omsorgsdepartementet (2016). Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017–2022). https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_seksuell_helse.pdf
- Helsedirektoratet (2021). Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming. <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/gode-helse-og-omsorgstjenester-til-personer-med-utviklingshemming>
- Utti, I.A., Fjeld, W., Lunde, G.H. (2021). Seksualundervisning- og veiledning for mennesker med utviklingshemming Spesialpedagogikk, 05/21, s. 34–44.

